

AVRUPA'DA VE TÜRKİYE'DE HALK EĞİTİMCİLERİN YETİŞTİRİLMELERİ VE STATÜLERİ

Doç. Dr. Firdevs GÜNEŞ*

Günümüzde bilim ve teknoloji hızla ilerlemekte, toplumların yapısı hızla değişmektedir. Buna bağlı olarak birey değişen ortama uyum sağlayabilmek için zorlanmakta, sürekli olarak yeni ve farklı bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Sürekli ve hızlı değişmelerin gerektirdiği eğitim ihtiyaçlarının, sadece örgün eğitim kurumları yoluyla karşılanamayacağını, başta kalkınmış ülkeler olmak üzere tüm dünya ülkeleri kabul etmekte ve bu boşluğu doldurmak için halk eğitimi çalışmalarına ağırlık vermektedirler.

Halk eğitiminin çeşitli eğitim ihtiyaçlarını karşılaması ve sürekli gelişmesi için, gerekli uzun vadeli yatırımların yapılması, özellikle eğitim planlamacılarının, eğitim yöneticilerinin, eğitimcilerin eğitimiyle uğraşanların, organizasyon ve yetiştirilen personelin meslek eğitimleriyle, yetişkinlere uygun eğitim yaklaşımlarının ve yönelimlerinin geliştirilmesi, bina ve donatım ihtiyaçlarının karşılanması, temel araç ve gereçlerinin sağlanması hususuna özen gösterilmelidir (Lowe, 1985, s. 246). Yetiştirici personelin eğitimi, halk eğitiminin gelişmesi bakımından hayati değerinde bir ön koşuldur. Çoğu ülkelerde, yetişkin eğitim programlarının daha iyi hale getirilmesi ve yenilerinin başlatılması yolunda başlıca engel, yeni fikirler üretme ve yayma, geniş çapta programlar planlama, bunlar arasında eşgüdüm sağlama ve genel olarak yönetim, örgütlenme ve öğretim düzeyini yükseltme yeteneğine sahip iyi yetişmiş, yeter sayıda tam zamanlı profesyonel bir kadronun eksikliği olarak görülmekte ve bu kişilerin nasıl mesleğe çekilebileceği ve yetiştirilebileceği, konusunun yaygın eğitimin en büyük sorunu olduğu da kabul edilmektedir (Lowe, 1985, s. 155).

Bu soruna çözüm bulunması konusu, çeşitli ülkelerde toplanan uluslararası, ulusal ya da yerel toplantılarda ele alınmakta ve bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Bunlardan en önemileri UNESCO

* A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Halk Eğitimi Bölümü.

tarafından düzenlenen Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansları'dır. Anılan konferanslarda, Halk Eğitimi alanına eleman yetiştirme hususu hizmet öncesi ve hizmet-içinde olmak üzere ele alınmakta ve tam zamanlı olarak görev yapacak halk eğitimcilerin hizmet-öncesi, halk eğitimi alanında üniversite veya benzeri kurumlarda örgün bir eğitim programından geçmesi istenmektedir. Yarı-zamanlı elemanların ise kısa süreli kurslar veya seminerler yoluyla yetiştirilebileceği üzerinde durulmaktadır. Halk eğitimcilerin geniş bir yaşam deneyimi, sosyal beceriler, grupla çalışma ve grup dinamiği hakkında bilgili, sosyal ve siyasal süreçleri çabuk kavrayabilme yeteneğine sahip olmaları beklenmektedir.

Dünyadaki uygulamalara göre, yetişkin eğitiminde istihdam edilen personeli üç grupta toplamak mümkündür: Birincisi, yetişkin eğitiminde tam-zamanlı olarak çalışan ve bunu sürekli bir meslek olarak gören uzman yöneticiler ve düzenleyicilerdir. İkincisi, genel eğitim kurumlarında tam-zamanlı olarak çalışan ve zamanın belirli bir kısmını yetişkin eğitime ayıran yönetici ve öğretmenlerdir. Üçüncüsü ise tamamen yarı-zamanlı olarak görevlendirilen ücretli ve gönüllü elemanlardır. Yetişkin eğitimi kurumlarında bu üç gruba giren elemanlardan hangilerinin ne ölçüde istihdam edildikleri konusu ülkelere göre değişmektedir. Kalkınmış ülkelerde bile birinci gruba giren profesyonel elemanların sıkıntısı çekilmekte ve bu alandaki personelin çoğunluğunu ikinci ve üçüncü gruptaki elemanlar oluşturmaktadır. Ülkemizde de Cumhuriyetten bu yana halk eğitime yetiştirme konusunda çeşitli uygulamalar yapılmakta, yine de birinci gruba giren profesyonel eleman sıkıntısı çekilmektedir.

Burada, Avusturya, Almanya, Belçika, Danimarka, İspanya, İtalya, İngiltere, İsveç, İsviçre, Hollanda, Fransa, Finlandiya, Norveç, Türkiye ve Yugoslavya'daki halk eğitimcilerinin yetiştirilmeleri ve statüleri incelenmektedir.

AVUSTURYA

Avusturya'da halk eğitimi alanında görev alacak personelde bulunması gereken özellikler veya görevlendirme şartları ile ilgili herhangi bir yasal zorunluluk bulunmamaktadır. Halk Eğitimi alanında görevlendirilecek elemanlar, kendi alanlarında ve çeşitli sektörlerde tecrübe kazanmış yetenekli kişiler arasından seçilmektedir. Ancak, 1973 yılında yayınlanan bir yasaya göre, söz konusu elemanların sürekli yetiştirilmeleri için bir Yetiştirme Enstitüsü'nün kurulması

öngörülmektedir. Fakat bu durum henüz uygulamaya geçirilememiştir. Halk eğitimcilerinin yetiştirilmeleri için kurslar, özel uzmanlık seminerleri, Halk Eğitimi Merkezleri tarafından düzenlenmekte ve onların özel çabaları ile sürdürülmektedir. Tüm bunlar da doğal olarak yetersiz kalmaktadır.

ALMANYA

Halk Eğitimi alanı'nda çalışan tam ve yarı-zamanlı elemanların yetiştirilmeleri, Halk Eğitimi Dernekleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Ancak, halk eğitimi ile ilgili yasalarda söz konusu elemanların yetiştirilmesi ile ilgili bir madde bulunmamaktadır.

BELÇİKA

Halk Eğitimi alanında görev yapan elemanlar diğer eğitim sistemindeki eğitimcilerle aynı statüye sahiptirler. Bazı sektörlerde bu durum farklı olup yarı-zamanlı olarak bile çalışan elemanlar bulunmaktadır.

Mesleki eğitim kurumlarında görev yapacak halk eğitimcilerde aranan nitelikler özellikle belirtilmekte ve üzerinde durulmaktadır. Sosyo-kültürel sektörde ise elemanların özellikleri ve statülerine bağlı olarak dereceleri belirlenmektedir. Sosyo-kültürel sektördeki halk eğitimcileri yetiştirmek için özel bir program uygulanmaktadır. Zorunlu olan bu programdan bütün elemanlar geçirilmektedir.

8 Nisan 1976 tarihinde çıkan bir kararname ile 1000 görevli tam-zamanlı olarak istihdam edilmiştir. Ancak, bunların sadece üçyüzünün ücretinin % 75'i Devlet tarafından karşılanmaktadır.

DANİMARKA

Halk Eğitimi alanında çalışan elemanların çoğunluğu örgün eğitim kurumlarından sağlanmaktadır. Zaman zaman gönüllü kuruluşların ve diğer kurumların elemanlarından da yararlanılmaktadır.

Halk Eğitimi alanında görevlendirilecek yöneticiler, yönetimle ilgili kurslardan geçmek zorundadırlar. Öğretmenler ise öğreteceği alanla ilgili olarak bir eğitim almış ya da farklı bir biçimde yetişmiş bu alanı iyi bilen kişiler arasından seçilmektedir.

Halk Okulları'nda görevlendirilecek öğretmen ve yönetici seçiminde ise ayrı bir titizlik gösterilmektedir. Herhangi bir alanda eğitim almış ve deneyim kazanmış kişiler tercih edilmektedir.

Halk Eğitimi alanında görevli öğretmenlerin statüleri genellikle ortaokul öğretmenlerinden düşüktür. Ancak, Halk Okulları'nda görev yapan öğretmenlerin statüleri daha yüksek olup farklı haklara sahiptirler.

Bu elemanların yetiştirilmelerine ve uzmanlaşmalarına yönelik bazı çalışmalar yapılmaktadır. Ancak, genelde Halk Eğitimi Alanı'nda görev alacak elemanlarda, ne bir üniversite diploması ve ne de bir halk eğitimi kursunda geçmiş olma şartı aranmamaktadır.

İSPANYA

Halk Eğitimi Merkezleri'nde görev alacak elemanların seçilmesi ve atanması Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Bunlara yönelik özel bir yetiştirme programı uygulanmamaktadır. Ancak, bazı kurumlar zaman zaman söz konusu kişilere yönelik halk eğitimi ile ilgili hizmet-içi eğitim çalışmaları yapmaktadırlar. Fakat ülke genelinde bir yetiştirme çalışması söz konusu değildir.

Halk eğitimcilerde aranan nitelikler, genel nitelikler olup hizmet-öncesi eğitim çerçevesinde verilmektedir. Bazı yaz okulları, üniversite ve eğitim enstitülerinde yürütülen programlar içerisinde nadiren de olsa halk eğitimi dersleri yer almaktadır. Ancak, bunlar da özel gayretler çerçevesinde olmaktadır.

İTALYA

Her öğretim yılının başında görevlendirilecek eleman sayısı ile ilgili yayımlar yapılmaktadır. Bunlar, okuma-yazma, 150 saatlik programlar, gece kursları, ileri düzeydeki kurslar gibi. Bu yayımlarda hangi kursların açılacağı, sayısı, tipi, yerel düzeydeki yeri ve durumu belirtilmektedir. Öğrenci kayıtlarının sonucunda da alınacak öğretmenlerin sayısı belirlenmektedir.

Halk Eğitimi alanında görev alacak elemanlar için özel kriterler bulunmamaktadır. İlkokul öğretmenliği sertifikası okuma-yazma kurslarında görev almada yeterli bulunmaktadır. 150 saatlik programlarda öğretmen olarak görevlendirilecek elemanların üniversite mezunu olması gerekmektedir. Mesleki eğitim alanında görevlendirilecek öğretmenlerde de diploma aranmakta, ancak çoğu zaman diploma bir garanti olmamakta, uygulamada edinilmiş pratik beceriler gündeme gelmektedir. Buna dayalı olarak seçim yapılmaktadır.

Halk Eğitimi alanında çalışan elemanların yetiştirilmeleri yüksek öğretim kurumları, çeşitli kamu kuruluşları ve özellikle halk eğitimini geliştirme ile ilgili dernekler tarafından yürütülmektedir. Yüksek öğretim kurumları iki tip yetiştirme programı uygulamaktadır. Birincisi lisans eğitimidir. İkincisi ise özel seminerler, kurslar vb. çalışmalardır. Birinci tip eğitim, Cosenza, Floransa ve Roma Üniversiteleri'nde gerçekleştirilmektedir. Öğrencilere halk eğitiminin yöntemleri, tarihi, kuramları vb. dersler verilerek yetiştirilmekte; bitirenlere Halk Eğitimi Lisans Diploması verilmektedir. Bu tip programlar 1969'dan bu yana yürütülmektedir. İkinci tip eğitim programlarına ise kütüphaneciler, psikologlar, sosyal çalışma uzmanları, müze görevlileri gibi çeşitli alanlarda üniversite diploması olan kişiler katılmakta, bunlar halk eğitimi dersleri olarak bu alanda yetişmektedirler.

İNGİLTERE

İngiltere'nin Galler Bölgesi'nde, Halk Eğitimi alanında görevlendirilecek tam ya da yarı-zamanlı elemanların sayısını, niteliklerini ve yetişmelerini belirleyen herhangi bir yasa, kural ya da bir yazı bulunmamaktadır. Bu nedenle, söz konusu elemanların belirlenmiş bir statüsü bulunmamaktadır. Uygulamada, Halk Eğitimi alanı'nda görevli elemanların statüleri benzer düzeydeki eğitimcilerden daha düşüktür. Tam-zamanlı, yarı-zamanlı ve gönüllü halk eğitimcilerin yetiştirilmeleri ile ilgili olarak bir mevzuat bulunmamaktadır.

İngiltere'nin diğer bölgelerinde ise Halk Eğitimi alanında görevlendirilecek elemanı belirleyen yasalar bulunmamaktadır. Ancak, uygulamada bölgelerarası değişiklikler bulunmaktadır. Bazı bölgelerde çok sayıda tam-zamanlı elemanlar görevlendirilirken, bazı bölgelerde de çok az görevlendirme olmaktadır. 1980 öncesi raporlarda, sosyo-kültürel alanda tam-zamanlı olarak en az 200 elemanın görevlendirilmeleri öngörülmektedir. Fakat, çeşitli tasarruf tedbirleri nedeniyle bu durum uygulamaya konulamamıştır.

Halk Eğitimi alanında çalışan elemanlarda olacak özel nitelikler ile ilgili herhangi bir yasal döküman bulunmamaktadır. 1977 yılındaki bir rapora göre, bu alanda çalışacak personelin diplomalı olmaları belirtilmektedir. Ayrıca, halk eğitimcilerde olması gereken nitelikler üzerinde de durulmaktadır. Bu öneriler de henüz uygulamaya konulamamıştır. Mevcut halk eğitimcilerin çok azı üniversite mezunudur. Çoğunluğu ise lise ve daha alt düzeylerde diplomalıdır. Halk eğitimcilerinin statülerini gerçek olarak belirlemek de güçtür. Finansman ve ödemelerde de çok özel bir duruma sahip bulunmamaktadırlar.

İSVEÇ

Halk eğitimi kurumları ihtiyaçları çerçevesinde eleman görevlendirmektedirler. Çeşitli sosyal kurumlardaki halk eğitimi öğretmenleri için örgün eğitim kurumlarındaki öğretmenlerde aranan özellikler aynen istenmektedir. Halk Eğitimi alanında çalışan elemanlarda aranan özellikler açık değildir. Bunların statüleri, aynı düzeydeki eğitimcilerle eşit tutulmaktadır. Halk Eğitimi alanında görev yapan yerel düzey elemanlarına görev-öncesi, hazırlık eğitimi adı altında klasik bir yetiştirme programı uygulanmakta, daha çok yapacağı görev üzerinde durulmaktadır. Bu alanda üniversite düzeyinde kurslar ise bulunmamaktadır.

İSVİÇRE

Genellikle, halk eğitimi ile ilgili yasalarda halk eğitimcilerin yetiştirilmesine yer verilmektedir. Ancak, bu durum uygulamaya pek yansıtılamamaktadır." Halk eğitimi kursları bir öğretmen tarafından verilmelidir." kuralına uyularak, halk eğitimi kurslarında görev alacak personelin öğretmen olmasına dikkat edilmektedir.

HOLLANDA

Örgün eğitim alanındaki bütün fırsat ve imkanlardan halk eğitimcileri de yararlanabilmektedir. Özellikle genç halk eğitimcilerinin çalışmalarına yönelik imkanlar daha geniştir.

Örgün eğitim sisteminde öğretmenlik yapmaya izin veren bir diplomaya sahip olan veya sosyo-kültürel alanda bir diploması bulunan eğitimciler zorunlu bir hazırlık eğitiminden geçirilerek Halk Eğitimi alanında görevlendirilmektedirler. Böylece eğitimciler arasında homojenlik sağlanmaktadır. Gönüllüler halk eğitiminde daha az rol oynamakta ve uzman eğitimcilerin gözetiminde çalışmaktadırlar. Tüm bunlara rağmen halk eğitimcilerinin statülerinin çok açık ve belirgin olduğu söylenememektedir.

FRANSA

Fransa'da Halk Eğitimi alanında görevli elemanları görevlerine göre dört gruba ayırmak mümkündür. Birincisi bağımsız eğitimcilerdir. Bunlar genellikle psiko-sosyoloji, insan ilişkileri, halkla ilişkiler gibi konularda kurumların danışma ve yetiştirme görevini yürütmektedirler. İkincisi, sürekli eğitimcilerdir. Belirli bir süre için sözleşme ile görevlendirilmektedirler. Üçüncüsü faaliyet süresince anlaşma

yapılan eğitimcilerdir. Dördüncüsü ise kendi uzmanlık alanında derslere katılan eğitimcilerdir. Bu öğreticilerin yetiştirilmesi için genel bir kurs bulunmamakta, ancak, Ulusal Eğitim ve AFPA tarafından yürütülen programlar bulunmaktadır. Ayrıca, tarım, gençlik ve spor gibi çeşitli bakanlıklar da halk eğitimcilerin yetiştirilmelerine katkıda bulunmaktadır. Halk eğitimcilerin statüleri karmaşıktır. Bu da halk eğitimi alanının çeşitli olması, öğreticilerin farklı görevleri yürütmesi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, halk eğitimcilerin yetiştirilmeleri ve statüleri ile ilgili olarak net ve açık uygulamalar bulunmamaktadır.

FİNLANDIYA

Finlandiya'nın halk eğitimi ile ilgili 293 Enstitüsü'nün müdürü yarı-zamanlı olarak görev yapmakta, bunlardan 209'unda ise tam-zamanlı öğretmen bulunmaktadır. Yarı-zamanlı halk eğitimcilerin yetiştirilmeleri ile ilgili yasalarda özel bir madde bulunmamaktadır. Bunlar bilgi ve yetenekleri dahilinde görevlerini yerine getirmektedirler. Ancak görevlerini nasıl yerine getireceklerine ilişkin yasal çerçeve ise çizilmiştir. Yarı-zamanlı olarak görev yapan 22.000 ücretli öğreticiye sahiptir. Tam-zamanlı öğretmenler, eğitimin herhangi bir dalından mezun olanlar arasından sınavla seçilmektedir. Yarı-zamanlı ücretli öğreticiler ise işe başlamadan önce 22 saatlik bir kursla yetiştirilmektedirler. Yöneticiler ile tam-zamanlı öğretmenler, üniversite mezunu olup eğitim sertifikasına sahip bulunmak zorundadırlar.

NORVEÇ

Gönüllü eğitim kuruluşları, yerel eğitim yöneticileri vb. halk eğitimcisi görevlendirmektedirler. Bu alanda binlerce gönüllü görev yapmaktadır. Halk eğitimcilerin uzmanlaşmasına yönelik yetiştirme çalışmaları oldukça azdır. Genellikle eğitim programlarında halk eğitimi derslerine yer verilmektedir. Birkaç özel yetiştirme programı üniversite ve yüksek okullarda uygulanmaktadır. Bunun yanında, gönüllülere ve halk eğitimcilere yönelik kısa süreli çok sayıda kurs düzenlenmektedir. Birkaç üniversite alanda çalışan halk eğitimcilere tamamlama eğitimi vermektedir. Ancak, bu tür eğitime fazla para ayrılmadığından yaygın değildir.

Halk eğitimcilere ve gönüllülere yönelik kısa süreli kurslar 3 gün-30 gün arasında değişmekte, Devlet bu kursları personel, materyal, ikamet ve yol ücreti gibi giderlerinin ancak % 50'sini karşılamaktadır.

YUGOSLAVYA

Halk eğitimi alanında uzmanlaşma üniversitelerin ilgili bölümlerinde gerçekleştirilmektedir. Altı üniversitede Halk Eğitimi Bölümü bulunmakta, halk eğitimciler bu üniversitelerde yetişmektedirler. Uygulamadan ve programlardan sorumlu elemanların büyük bir kısmı bu şekilde yetişmiş halk eğitimcilerden istihdam edilmektedir.

Başka alanda yetişmiş, ancak halk eğitimi alanında görev almak isteyen kişilere özel bir yetiştirme programı uygulanmakta ve bunlar dört ayrı sınavdan geçirilmektedirler. Söz konusu sınavlar Eğitim Psikolojisi, Halk Eğitimi, Öğretim İlke ve Yöntemleri ile Yetişkin Eğitimi ve Teknikleri alanındadır. Ücretli eğitimcileri yetiştirmek ise çok zordur. Zira, bu konuda yasalarda özel maddeler bulunmamaktadır. Bunlar için halk eğitiminin temel ilkelerini bilmek, kısa süreli kurs veya seminerlere katılmak şartı aranmaktadır.

TÜRKİYE

Halk Eğitimi Merkezlerinde tam-zamanlı olarak görev yapan müdür ve müdür yardımcıları genellikle ilkokul öğretmenliği ya da yöneticiliği kaynağından gelmektedir. Rehber öğretmenler ise genellikle kurs öğretmeni kaynağından gelmektedir. En az 7 yıl kurs öğretmeni yapmış olanlar arasında seçilerek atanmaktadırlar. Kurs öğretmenlerinin çoğunluğu ise Gezici Kadın Kurslarına Öğretmen Yetiştirme Merkezleri ile Meslek Liseleri kaynağından gelmektedir. Ücretli Usta Öğreticiler ise diğer elemanlar gibi belirli bir kaynaktan gelmemektedirler. Usta Öğreticileri görevlendirmede en az ilkokul mezunu olma ve öğreticiliği alanında başarılı bir biçimde çalışmış olma şartı aranmaktadır. Usta Öğreticiler göreve başlamadan önce kısa süreli kurslardan geçirilmekte, ayrıca hizmet-içinde de rehber öğretmenler aracılığıyla yetiştirilmeye çalışılmaktadır.

Ülkemizde, halk eğitimcilerin seçilmesi, hizmet içinde yetiştirilmesi ve atanması ile ilgili yasal çerçeve bulunmakta ve bu husus Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Ayrıca, Halk Eğitimi alanında birkaç üniversitede lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde programlar yürütülmektedir.

SONUÇ

Yukarıda incelenen ülkelerdeki uygulamaları dikkate alarak, halk eğitimi alanında çalışan elemanları görevlerine göre üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar:

a) Uzman Yöneticiler ve Düzenleyiciler: Halk eğitimi alanında tam zamanlı olarak çalışan, bu alanı sürekli bir meslek ve kariyer olarak seçmiş bulunan uzman elemanlardır.

b) Tam ya da Yarı Zamanlı Yönetici ve Öğretmenler: Bunlar, örgün eğitim kurumlarının yöneticisi ya da öğretmeni olup, tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak bir yetişkin eğitim kurumunda yöneticilik, öğretmenlik yapan elemanlardır.

c) Ücretli ve Gönüllü Elemanlar: Bunlar, bir konuda yeterli tecrübe ve beceri sahibi olup, yetişkin eğitimi programlarında öğretici olarak görev yapan ücretli elemanlar ile gönüllü olarak hizmet eden elemanlardır.

Bu üç gruptaki elemanların hizmet öncesi ve hizmet-içi eğitimlerine ilişkin farklı uygulamaların olduğu görülmektedir.

Halk eğitimi alanında görev alacak elemanların hizmet öncesi yetiştirilmelerinde, İtalya, Yugoslavya ve Türkiye gibi birkaç ülkede Üniversitelerden yararlanılmaktadır. Üniversitelerin Halk Eğitimi Bölümlerinden mezun olanlar istihdam edilmektedir. Ancak bu uygulama yaygın değildir. Bir başka deyişle, birkaç ülke hariç, diğerlerinde halk eğitimcilik henüz bir meslek olarak görülmemekte, bir diploma ve beceriye sahip kişiler halk eğitimeci olarak istihdam edilmektedir. Bu elemanlar hizmet öncesinde kısa süreli kurslar veya seminerler aracılığıyla yetiştirilmektedir. Genellikle yetiştirme görevi, halk eğitimi merkezleri, dernekleri veya ilgili bakanlıklarca yerine getirilmektedir. Söz konusu ülkelerin çoğunda, Halk Eğitimi ile ilgili yasalarda, elemanların yetiştirilmesine ilişkin özel maddeler bulunmamakta veya bu konu yasal bir zorunluluk olarak yer almamaktadır.

Statülerine gelince, genellikle statüleri açık olmayıp, örgün eğitim öğretmenlerine denk birkaç ülke dışında, statüleri karışık ve örgün eğitim öğretmenlerinden daha düşüktür. Özel bir ödeme ve kaynak ayırımı yapılmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Güneş, Firdevs., Halk Eğitimcilerinin Yetiştirilmeleri ve İstihdamı. A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara. 1988.
- Kaya, Yahya Kemal., İnsan Yetiştirme Düzenimiz, Eğitim, Kalkınma, Politika. Nüve Matbaası, Ankara: 1977.
- Lowe, John., Dünyada Yetişkin Eğitimine Toplu Bakış, Çev. Turhan Oğuzkan. Unesco Türkiye Millî Komisyonu, Ankara: 1985.

- MEB. Yaygın Eğitim Enstitüsü, Yaygın Eğitim Etkinliklerinin Programlanması, Planlanması ve Organizasyonu, Ankara: 1980.
- MEB. Yaygın Eğitim Enstitüsü, Yaygın Eğitimde Yeni Kavramlar ve Ulusal Öncelikler, Ankara. 1983.
- MEB. Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, 1979, Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara: 1982.
- Unesco, Troisième Conférence Internationale Sur l'Education des Adultes. Tokyo, 25 Juillet-7 Août 1972, Paris: 1972.
- Unesco, Quatrième Conférence Internationale Sur l'Education des Adultes. Paris, 19-29 Mars 1985, Paris: 1985.
- Unesco, Régards sur la Législation de l'Education des Adultes, Bureau Europeen de l'Education Populaire, Rapport publié avec le concours de l'UNESCO, Paris: 1991.